

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instiituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor; Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabilova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmni barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoira Azimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Abluqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri.....	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxonada iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalarini kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari.....	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli yo'nalishlari.....	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxonada iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...269	
G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assistenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiqlik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодиқова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна, PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna, iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich, mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат" 487	
Туйчиев Комилжон Лазизович, доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов, профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич, докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна, к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna, i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich, doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, PhD; Akramov G'ayrat Otobek o'g'li, talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna, PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlari	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich, kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalarini faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna, mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi.....	548
Shaymanova Nigora Yusupovna, doktorant	
Korxonaga investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li, doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin, i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot" ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich, kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich, i. f. n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova, PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich, Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna, erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapporovich, PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhkomovna, kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли, научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich, mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna, katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish.....	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

BMT BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI DOIRASIDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA OZIQ- OVQAT XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASH MASALALARI

Yusupov M. S.
PhD, Oriental universiteti professori v.b.

Annotatsiya: Maqolada BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari yoritilgan. Xususan, raqamli texnologiyalar hamda "aqli qishloq xo'jaligi"ni joriy etish orqali oziq-ovqat barqarorligini ta'minlash va mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash muammolariga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, iqtisodiy o'sish, ijtimoiy integratsiya, atrof-muhitni muhofaza etish kambag'allikni qisqartirish, ochlikka barham berish, oziq-ovqat xavfsizligi, oziq-ovqat ta'minoti, agrar sektor, qo'shilgan qiymat zanjiri.

Abstract: The article discusses the issues of reducing poverty and strengthening food security within the framework of the UN Sustainable Development Goals. In particular, attention is paid to the problems of ensuring food stability and strengthening the country's food security through the introduction of digital technologies and "smart agriculture".

Key words: sustainable development, economic growth, social inclusion, environmental protection, poverty reduction, hunger eradication, food security, food supply, agricultural sector, value chain.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы сокращения бедности и укрепления продовольственной безопасности в рамках селей устойчивого развития ООН. В частности, внимание уделено проблемам обеспечения продовольственной стабильности и укрепления продовольственной безопасности страны за счет внедрения цифровых технологий и "умного сельского хозяйства".

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономический рост, социальная интеграция, защита окружающей среды, сокращение бедности, искоренение голода, продовольственная безопасность, снабжение продовольствием, сельскохозяйственный сектор, сепочка добавленной стоимости.

KIRISH

Barqaror rivojlanish masalasi har doim jahon hamjamiyatining diqqat markazida bo'lib kelgan. Jumladan, BMT Bosh Assambleyasining 2015-yil sentyabrda bo'lib o'tgan tarixiy sammitida dunyoning 195 davlati tomonidan 2030-yilgacha amalga oshirilishi ko'zda tutilgan 17 ta global maqsad hamda 169 ta vazifalardan iborat "Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM)" dasturi qabul qilindi.

BMT ta'rifiga ko'ra "Barqaror rivojlanish bo'lg'usi avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirishga bo'lgan imkoniyatlariga zarar yetkazmagan holda hozirgi avlodlarning ehtiyojlariga mos keluvchi rivojlanishni ta'minlash hisoblanadi. Barqaror rivojlanish maqsadlari – bu barcha uchun yanada barqaror kelajak va eng yaxshi natijalarga erishish rejasi. Ular qashshoqlik, tengsizlik, iqlim o'zgarishlari, atrof-muhit ifloslanishi, tinchlik va adolatning buzilishi kabi biz duch keladigan global muammolar yechimini topishga yo'naltirilgan. Bunday rivojlanish yer yuzi bo'ylab insonlarning barqaror, inklyuziv va yorqin kelajak uchun o'zaro hamkorlikdagi intilishlarini ifodalaydi" [1].

BMT "Barqaror rivojlanish maqsadlari"ni mamlakatimizda izchil amalga oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-oktyabrdagi 841-sonli "2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bilan 2030-yilgacha bo'lgan davrda "Milliy maqsad va vazifalar hamda ularni amalga oshirish bo'yicha yo'l xaritasi" tasdiqlangan va unda 2030-yilgacha bo'lgan davrda: fuqarolarning o'ta qashshoqlik shaklini bartaraf etish

va kam ta'minlanishning barcha ko'rinishlarini ikki barobarga qisqartirish; aholini ijtimoiy himoya qilish tizimining manzilliligi va samaradorligini kuchaytirish; zarur hajmda ovqatlanishning yuqori sifati va balanslashganligini ta'minlash va to'yib ovqat yemaslikning barcha shakllariga barham berish; oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish barqarorligini ta'minlash va samaradorligini oshirish; qishloq infratuzilmasi, agrar tadqiqotlar, texnologiyalarni rivojlantirish kabi bir qator vazifalarni amalga oshirish belgilangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Jefri Saksga ko'ra "Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) butun dunyo bo'ylab muhim ijtimoiy ustuvor yo'nalishlarga erishish uchun global safarbarlikning tarixiy va samarali usulini belgilaydi. Ular (BRM) qashshoqlik, ochlik, kasalliklarga chalinish, maktabda ta'lim olmaslik, gender tengsizligi va atrof-muhit ifloslanishi kabi holatlardan keng jamoatchilik tashvishlarini ifoda etadi" [2].

Stafford-Smit va boshqa bir guruh olimlar BRMning 17 ta maqsadlari va 169 ta vazifalarni uchta yirik asosiy guruhlariga turkumlashgan: iqtisodiy o'sish, ijtimoiy integratsiya va atrof-muhitni muhofaza etish masalalari.

Ularning ta'kidlashicha BRM doirasida belgilangan vazifalarni samarali amalga oshirish quyidagi 3 ta sohalarning o'zaro integratsion aloqalariga bog'liq: sektorlararo integratsion aloqalar (masalan, moliya, qishloq xo'jaligi, energetika va transport); jamiyat institutlari orasidagi integratsiya (mahalliy davlat boshqaruvi organlari, davlat muassasalari, xususiy sektor i fuqarolik jamiyati); past, o'rtacha va yuqori daromadli mamlakatlar o'rtasidagi o'zaro integratsion aloqalar" [3].

Devid Krigs boshchiligidagi olimlarning ta'kidlashicha, "kelgusida antropagen jarayonlarning yanada kuchayishi yer yuzida keng ko'lamli, keskin va orqaga qaytarib bo'lmaydigan o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Suv tanqisligi, ekstremal ob-havo sharoitlari, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish sharoitlarining yomonlashuvi, ekosistemaning izdan chiqishi, yerlarning sho'rlanishi, dengiz va yer osti suvlari sathining ko'tarilishi – bularning barchasi rivojlanishga to'siq bo'luvchi hamda butun jahon bo'ylab gumanitar inqirozni yuzaga keltirishi mumkin bo'lgan real xatarlar hisoblanadi. Farovonlikni yuksaltirish va kambag'allikni bartaraf etish barcha mamlakatlar xalqlaridan hayot kechirishning barqaror usullariga o'tishni talab qilmoqda" [4].

Robert Keyts va boshqa olimlarning fikricha, dunyo 2050-yilga borib ochlik va qashshoqlikni qisqartirish hamda sayyoramizning asosiy hayot kechirish tizimlarini saqlab qolish bilan birga, insonlarni boqish, tarbiyalash, ta'lim berish va ish bilan band qilish uchun yetarli resurslar, materiallar va axborot bilan yetarli miqdorda ta'minlagan taqdirdagina barqarorlikning minimal darajasiga erishgan bo'ladi" [5].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

BMT "Barqaror rivojlanish maqsadlari" doirasida kambag'allikni bartaraf etish, ochlikka barham berish, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash hamda agrar ishlab chiqarishni raqamlashtirish va "aqlli qishloq xo'jaligi"ni joriy etish orqali qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish masalalari bo'yicha tadqiqotlar olib borgan xorijiy olimlarning ilmiy ishlari mazkur tadqiqotning nazariy-uslubiy asoslarini tashkil etadi. Tadqiqotda abstrakt va analitik mushohada, normativ va pozitiv tahlil, qiyosiy va omilli tahlil kabi usullardan foydalanilgan.

Maqolani tayyorlashda BMT Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Qishloq xo'jaligi rivojlanishi xalqaro jamg'armasi (IFAD), BMTning Xalqaro bolalar fondi (UNICEF), Jahon oziq-ovqat dasturi (WFP) va Jahon sog'likni saqlash tashkiloti (WHO) ishlanmalari hamda O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qo'mitasining rasmiy veb-sayti ma'lumotlaridan foydalanilgan.

TAHLILLAR VA TADQIQOT NATIJALARI

BMT hamda barqaror rivojlanish asalalari yuzasidan tadqiqotlar olib borgan olimlar fikrlarini umumlashtirish asosida xulosa qilish mumkinki, BRMning maqsadi va undan kelib chiqadigan asosiy vazifalar yer yuzidagi insonlar farovonligini oshirish maqsadini ko'zlovchi ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik muammolardan tashkil topgan, desak xato bo'lmaydi. BRMning asosini tashkil etuvchi bu uch element (iqtisodiy o'sish, ijtimoiy integratsiya va atrof-muhitni muhofaza qilish) bir-biri bilan o'zaro mustahkam bog'langan bo'lib, jamiyat va uning a'zolari farovonligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega, degan fikrdamiz.

BRMning unikaligi shundaki, ular barcha mamlakatlarni – sayyoramizni himoya qilish bilan birga kambag'al, boy va o'rta daromadli aholining farovonlikka erishishiga ko'maklashishga chaqiradi.

Ta'kidlash joizki, "Barqaror rivojlanish maqsadlari"da ko'zda tutilgan 17 ta maqsadning 12 tasi agrar va oziq-ovqat masalalariga bevosita yoki bilvosita tegishli. Mazkur tadqiqotda BRMning aynan agrar va oziq-ovqat siyosati hamda bu sektorlarni barqaror rivojlantirishga qaratilgan maqsadlari va vazifalarini tadqiq etishga e'tibor qaratilgan.

BRMning birinchi maqsadi 2030-yilga borib dunyo miqyosida "Hamma joyda qashshoqlikning har qanday ko'rinishiga barham berish"ni nazarda tutadi. Qashshoqlik – bu shunchaki barqaror hayot kechirish uchun daro-

madlar va resurslarning yetishmovchiligi emas. U ochlik va to'yib ovqat yemaslik, ta'lim va boshqa ijtimoiy xizmatlarga cheklangan imkoniyat, ijtimoiy diskriminatsiya hamda ayrim toifadagi insonlarning qarorlar qabul qilishda ishtirok eta olmasligida namoyon bo'ladi ^[6].

Qashshoqlik turli shakllarda namoyon bo'lib, uning vujudga kelish sabablari sifatida ishsizlik, ijtimoiy yakalanish, ayrim mamlakatlar aholisining tabiiy ofatlar va epidemik kasalliklar oqibatlariga kuchli bog'liqligi kabi omillarni kiritish mumkin. Bunday holatlar kishilarning to'laqonli hayot kechirishiga imkon bermaydi.

Ma'lumotlarga ko'ra yer sharida hamon 780 milliondan ortiq kishi o'ta qashshoqlikda hayot kechiradi va ularning 70 %dan ortig'i kuniga 1,9 dollardan kam daromad topadi. Dunyoning eng boy mamlakatlarida bolalarning 30 %dan ortig'i qashshoqlik darajasida hayot kechirishga majbur. Yer yuzidagi 5 yoshgacha bo'lgan har to'rt bolaning bittasi yetarlicha bo'y va og'irlikka ega emas ^[7].

BMT notenglik va qashshoqlikni iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qilib, jamiyatdagi hamjihatlik va farovonlikka putur yetkazadi, ayrim holatlarda esa siyosiy beqarorlik va kelishmovchiliklarni keltirib chiqaradi, deb baholagan ^[8].

Qashshoqlikning barcha ko'rinishlarini bartaraf etish barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning eng muhim shartlaridan biri sanaladi. Buning uchun bosqichma-bosqich, keng qamrovli va adolatli iqtisodiy o'sishni ta'minlash, barcha uchun keng imkoniyatlarni ochish, tengsizlikni bartaraf etish va adolatli ijtimoiy muhitni shakllantirish, turmush kechirish farovonligi ko'rsatkichlarini oshirib borish, resurslardan samarali foydalanish va ekotizimni saqlashning barqaror usullaridan foydalanish talab etiladi.

Keyingi yillarda dunyo miqyosida kambag'allikning keltirib chiqaruvchi omillar va ularni bartaraf etish yo'llariga oid qator ilmiy tadqiqotlar olib borilayotganini qayd etish joiz. Ulardan 2019-yilgi Nobel mukofoti sohiblari Abxijit Banerji, Ester Dyuflo va Maykl Kremerlarning kambag'allikni qisqartirish bo'yicha olib borgan ochiq kuzatuvlar asosidagi ilmiy-tadqiqot ishlarini alohida ta'kidlash joiz.

Olimlar olib borgan tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, global qashshoqlikni qisqartirish bo'yicha dunyo bo'ylab amalga oshirilayotgan minglab dasturlar, kambag'al davlatlarga ko'rsatilayotgan oziq-ovqat va boshqa yordamlar, fan-texnika va tibbiyot yutuqlari insonlarni ocharchilik va o'limdan saqlab qolayotgani hamda sayyoramizdagi resurslar har bir insonni yetarlicha oziq-ovqat bilan ta'minlash imkonini berishiga qaramasdan, hamon yer yuzidagi aholining 13% i kuniga 99 sent ekvivalentiga teng daromad ishlab topib, tirik qolishga harakat qilmog'da. Daromadlar va milliy valyutalar xarid qobiliyatining pastligi sharoitida bu mablag' bilan ular kambag'allik tuzog'idan chiqib ketolmaydilar.

Ko'p mamlakatlarda kambag'allar hayot zarur bo'lgan eng asosiy xizmatlar, ya'ni sifatli ta'lim va tibbiy xizmat, toza ichimlik suvi, tabiiy gaz, transport, kommunikatsiya va boshqa qulayliklardan foydalanish imkoniga ega emas.

Abxijit Banerji, Ester Dyuflo va Maykl Kremerlar dala tadqiqotlari usulida kuzatuvlar hamda tajribalar o'tkazish orqali Osiyo va Afrikaning qator iqtisodiyoti sust rivojlangan mamlakatlarda kambag'al oilalar farzandlarining majburiy boshlang'ich va o'rta ta'lim bilan qamrab olish, o'qituvchilarning malakasini oshirish hamda sinflarda o'quvchilar sonini kamaytirish orqali ta'lim sifatini oshirish, kambag'al oilalar farzandlarini yuqumli kasalliklarga qarshi majburiy emlash hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, mikrokreditlash va tadbirkorlikka ruhlantirish dasturlari orqali kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan mexanizmlarni taklif qilishgan ^[9].

O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida hududlarda, ayniqsa, qishloqlarda aholining aksariyat qismi yetarli daromad manbayiga ega emasligi, turli hisob-kitoblarga ko'ra O'zbekiston aholisining 12–15 foizi yoki 4,5–5 million kishi kam ta'minlangan aholi qatlamlariga kirishi qayd etildi ^[10].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 26-martdagi "Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid Davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF–5975-sonli Farmoni va ushbu Farmon ijrosini ta'minlash maqsadida 2020-yil 26-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qarorlari qabul qilindi.

Bugungi kunda BMT Taraqqiyot dasturi, Jahon banki, YuNISEF, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki ekspertlari, mahalliy ilmiy-tadqiqot muassasalari mutaxassislari, vazirlik va idoralar ishtirokida "2021–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasida kambag'allikni qisqartirish Strategiyasi" ishlab chiqilgan. "Hamma joyda qashshoqlikning har qanday ko'rinishiga barham berish" uchun BRMda 2030-yilga borib:

- barcha insonlarning, ayniqsa kambag'al va zaif qatlamlarning iqtisodiy resurslarga, jumladan asosiy xizmatlardan foydalanish, yer va boshqa mulk shakllariga egalik qilish, tegishli yangi texnologiyalar va moliyaviy xizmatlarga teng huquqlarda ega bo'lishlarini ta'minlash;
- kambag'allar va og'ir vaziyatda qolgan zaif qatlamlarning yashash sharoitlarini yaxshilash, ularning iqlim o'zgarishi yuzaga keltirgan ekstremal hodisalar va boshqa iqtisodiy, ijtimoiy hamda ekologik larzalar hamda musibatlar oldidagi himoyalanmaganligi va zaifligini kamaytirish;

- kambag'allikni bartaraf etish uchun har xil manbalardan resurslarni safarbar etishni ta'minlash va bu borada rivojlanayotgan mamlakatlarga yordam ko'rsatish kabi vazifalar ko'zda tutilgan.

BRMning ikkinchi maqsadi "Ochlikka barham berish, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, ovqatlanish ratsionini yaxshilash va qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishiga ko'maklashish"ni ko'zda tutadi. Ochlik va to'yib ovqatlanmaslik insonlar mehnat qobiliyatini pasayishi va kasalliklarga chalinuvchanligining oshishiga, oxir-oqibatda esa ularning daromad topish imkoniyatlarini pasayishi va turmush sifatini yomonlashuviga olib kelib, dunyo iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga to'siq bo'lib qolmokda.

FAO tadqiqotlariga ko'ra: yer sharida 820 milliondan ortiq kishi to'yib ovqatlanmaslikdan qiynaladi va bu ko'rsatkich 2050-yilga borib 2 milliardga yetishi mumkin; dunyo aholisining har uchtdan bittasi to'laqonli ratsion asosida ovqatlanmaydi; dunyo bo'yicha 5 yoshgacha bolalar o'limining 45 %i to'yib ovqatlanmaslik natijasida yuz beradi va har yili 3,1 million bola shu sababli olamdan o'tadi ^[12].

Oziq-ovqat yetishmovchiligi ayrim mamlakatlarda yer-suv resurslaridan foydalanish samaradorligining pastligi, aholi jon boshiga ekin maydonlarining qisqarib borayotganligi, hosilni yig'ib olish, tashish va saqlash jarayonlarida yo'qotishlarning ko'pligi kabi omillar ta'sirida yuz bermoqda.

BMT prognozlariga ko'ra 2050-yilga borib dunyo aholisi 10 milliard kishiga yetishi mumkin va bu ko'rsatkich qishloq xo'jaligiga yaroqli yerlarning degradatsiyaga uchrashi kuchayayotgan hamda suv resurslari qisqarib borayotgan bir sharoitda dunyo aholisini yetarli miqdor va sifatagi oziq-ovqatlar bilan ta'minlash vazifasini murakkablashtiradi. Bugungi kunda yer sharidagi 7,7 milliarddan ortiq aholining 2,6 milliard yoki 33 %dan ziyodi asosan qishloq xo'jaligi hisobiga kun kechirayotgan bir paytda, qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarning 52 %i kuchli degradatsiyaga uchraganligi oqibatida tuproq unumdorligi sezilarli darajada pasaygan. Qurg'oqchilik va cho'llashuv jarayonlari natijasida har yili 12 million gektar yer (har minutda 23 gektar) foydalanishdan chiqib ketmoqda. Vaholanki, bu maydonlarda har yili 20 million tonnagacha don yetishtirish mumkin edi.

Yerlarning degradatsiyasi dunyodagi 74 % kambag'al aholining turmush darajasiga salbiy ta'sir o'tkazmoqda. Shu bilan birga, sayyoramiz iqlimining keskin o'zgarishi, "global isish", atrof-muhitning ifloslanishi kabi holatlar qishloq xo'jaligi samaradorligiga o'z ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari hosilini yig'ishtirib olish, tashish, saqlash va iste'molchilarga yetkazib berish tizimlaridagi nuqsonlar tufayli har yili qiymati 1 milliard dollarga teng bo'lgan 1,3 milliard tonna oziq-ovqat mahsulotlari nobud bo'lmoqda.

Ochlik va to'yib ovqatlanmaslik insonlar mehnat qobiliyatini pasayishi va kasalliklarga chalinuvchanligining oshishiga, oxir-oqibatda esa turmush sifatini yomonlashuviga olib kelib, dunyo iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga to'siq bo'lib qolmokda. Ochlikka barham berish iqtisodiyot, sog'liqni saqlash va ta'lim olishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, tenglik va ijtimoiy taraqqiyotga katta hissa qo'shishi mumkin. Hisob-kitoblarga ko'ra, 2030-yilga qadar ochlikni bartaraf etish uchun har yili o'rtacha 267 milliard dollar miqdorida qo'shimcha mablag' kerak bo'ladi ^[13].

O'zbekistonda aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlami uchun oziq-ovqat mahsulotlari ta'minoti barqarorligiga erishish, kam daromadli oilalarning xarid qobiliyatini oshirish, mahsulotlar narxi va miqdori keskin o'zgarishining oldini olish hal etilishi zarur bo'lgan muammolardan hisoblanadi. Mazkur ustuvor yo'nalishning asosiy maqsadi – respublikaning barcha aholisi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan davlat siyosatini ishlab chiqish va uni samarali amalga oshirishdan iborat.

FAO ma'lumotlariga ko'ra dunyodagi o'ta qashshoqlikda yashovchi aholining deyarli 75 %i qishloq joylarida yashaydi va ularning kun kechirishi va oziq-ovqat xavfsizligi asosan agrar sektorning rivojlanishiga bog'liq. Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish yetarli hajmda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish va ish o'rinlari yaratish evaziga qishloq hududlarida ochlikka barham berish, oilani boqish va to'kis hayot kechirish uchun imkoniyat yaratadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi PF-5853-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasi"ning asosiy maqsadi qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tarmog'ining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan islohotlarni yanada chuqurlashtirishda davlat siyosatini tubdan takomillashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, quyidagi ustuvor yo'nalishlarni qamrab oladi: aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash; qulay agrobi- znes muhitini va qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish; soha boshqaruvida davlat ishtirokini kamaytirish va investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish; tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhit muhofazasini ta'minlash; davlat boshqaruvining zamonaviy tizimlarini rivojlantirish; tarmoqni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan davlat xarajatlarini bosqichma-bosqich diversifikatsiya qilish; qishloq xo'jaligida ilm-fan, ta'lim, axborot va maslahat xizmatlari tizimini rivojlantirish; qishloq hududlarini rivojlantirish; tarmoq statistikasining shaffof tizimini ishlab chiqish.

Strategiya doirasida O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi sohasini 2030-yilgacha rivojlantirishda quyidagi ko'rsatkichlarga erishish nazarda tutiladi (1-jadval).

1-jadval: O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini amalga oshirish natijasida erishiladigan asosiy ko'rsatkichlar va indikatorlar

T/r	Ko'rsatkichlar nomi	Asos (2018-yil)	2021-yilga maqsad	2025-yilga maqsad	2030-yilga maqsad
1.	Qishloq xo'jaligida qo'shilgan qiymatning yillik o'sishi	117,3 trln. so'm	3%	5%	5%
2.	Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tarmog'ida ish o'rinlari sonining o'sishi: Qishloq xo'jaligi Oziq-ovqat sanoati	3 671 300 91 420	2% 3%	1% 4%	1% 5%
3.	Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlarining eksporti hajmining oshishi	2,3 mlrd. AQSh doll.	3,5 mlrd. AQSh doll.	10 mlrd. AQSh doll.	20 mlrd. AQSh doll.
4.	Aholi o'rtasida to'yib ovqatlanmaydiganlar ulushi	6,3%	5%	3%	0
5.	Qishloq xo'jaligida mehnat unumdorligini oshirish (bir nafar ishchiga bir yilda dollarda)	3 960 AQSh doll.	4 300 AQSh doll.	5 200 AQSh doll.	6 500 AQSh doll.

Manba: O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 – 2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasiga 1-ilova

XULOSA VA TAVSIYALAR

Tadqiqot doirasida olingan natijalar asosida quyidagi xulosa tavsiyalarni ilgari suramiz:

- mulk huquqi va yerdan foydalanish daxlsizligini davlat tomonidan qat'iy muhofaza qilish orqali agrar sektorda mehnat unumdorligini oshirish mexanizmlarini rivojlantirish;
- oziq-ovqat mahsulotlarini daladan dasturxonga yetkazib berishdagi nobudnarchiliklarni oldini olish;
- oziq-ovqat mahsulotlari sifatini jahon andozalari darajasiga yetkazish va xalqaro sifat standartlarini joriy etishni kengaytirish;
- raqamli va innovatsion, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etishni jadallashtirish evaziga "aqlli qishloq xo'jaligi"ni rivojlantirish;
- organik dehqonchilikni rivojlantirishni davlat byudjetidan subsidiyalar orqali qo'llab-quvvatlash;
- "Oziq-ovqat xavfsizligi to'g'risida"gi, "Minimal iste'mol savati to'g'risida"gi va "Minimal yashash minimumi to'g'risida"gi qonunlar qabul qilish jarayonini jadallashtirish;
- mamlakat oziq-ovqat xavfsizligi monitoringini olib borish uchun har yil yakunida Oliy Majlis palatalari qo'shma majlisida "Oziq-ovqat xavfsizligi holati bo'yicha Milliy ma'ruza"ni tinglash va muhokama qilish amaliyotini joriy etish.
- avtomatlashtirilgan raqamli texnologiyalarni qo'llashga asoslangan "agrosanoat majmuyi boshqaruvida raqamlashtirilgan texnologiyalar", "aniq dehqonchilik", "aqlli bog'", "aqlli issiqxona" va "aqlli chorva fermasi" kabi innovatsion usullarni joriy etish mexanizmlarini ishlab chiqarish va ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholash;
- uzoq muddatli iqlim o'zgarishlarini hisobga olgan holda qishloq xo'jaligi ekinlarini optimal joylashtirish, oziq-ovqat va resurslar bozorlari kon'yukturasini prognozlashning balanslashgan muvozanatlik va iqtisodiy-matematik modellariini tuzish va prognozlash;
- qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, saqlash, birlamchi va chuqur qayta ishlash hamda sotish jarayonlarini yagona raqamli platformaga bog'lash orqali "qo'shilgan qiymat zanjiri"ni kuzatib borish va tizimda mahsulotlar nobud bo'lishi bilan bog'liq yo'qotishlarni kamaytirish borasida tavsiyalar ishlab chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/sustainable-development-goals/>
2. Sachs J. D. From millennium development goals to sustainable development goals //The lancet. – 2012. – T. 379. – №. 9832. – S. 2206–2211.
3. Stafford-Smith M. et al. Integration: the key to implementing the Sustainable Development Goals //Sustainability science. – 2017. – T. 12. – №. 6. – P. 911–919.
4. Griggs D. et al. Sustainable Development Goals for people and planet //Nature. – 2013. – T. 495. – №. 7441. – P. 305–307.
5. Robert K. W., Parris T. M., Leiserowitz A. A. What is sustainable development? Goals, indicators, values, and practice //Environment: science and policy for sustainable development. – 2005. – T. 47. – №. 3. – P. 8–21.
6. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/sustainable-development-goals/>
7. www.un.org/sustainabledevelopment.
8. www.un.org/sustainabledevelopment/ru/sustainable-development-goals.
9. Banerjee, Abhijit V.; Duflo, Esther (2011). Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty. New York: PublicAffairs. ISBN 9781610390408; Michael Kremer, Population Growth and Technological Change: One Million B. C. to 1990, The Quarterly Journal of Economics, Volume 108, Issue 3, August 1993, Pages 681–716, <https://doi.org/10.2307/2118405>.
10. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yilda Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <https://president.uz/>
11. <https://mineconomy.uz>.
12. www.fao.org/sustainable-development-goals.
13. www.un.org/sustainabledevelopment.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi PF–5853-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasi”. www.Lex.uz.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

